

Proa

LAWRENCE DURRELL
El quartet d'Alexandria

Justine · Balthazar · Mountolive · Clea

Traducció de LLUÍS-ANTON BAULENAS

LAWRENCE DURRELL

EL QUARTET D'ALEXANDRIA

JUSTINE • BALTHAZAR
MOUNTOLIVE • CLEA

Traducció de Lluís-Anton Baulenas

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: octubre del 2021

Títol original: *The Alexandria Quartet: Justine, Balthazar, Mountolive, Clea*

Justine

Copyright © 1957 by Lawrence Durrell
Copyright renewed © 1985 by Lawrence Durrell
Balthazar

Copyright © 1958 by Lawrence Durrell
Copyright renewed © 1986 by Lawrence Durrell
Mountolive

Copyright © 1958 by Lawrence Durrell
Copyright renewed © 1986 by Lawrence Durrell
Clea

Copyright © 1960 by Lawrence Durrell
Copyright renewed © 1988 by Lawrence Durrell

Per la traducció: © Lluís-Anton Baulenas, 2021

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions, SLU, Proa
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-899-6
Dipòsit legal: B. 13.951-2021

Amb el suport del Departament de Cultura

Aquesta obra ha rebut un ajut del Ministerio de Cultura y Deporte

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

ÍNDIX

<i>Prefaci</i>	7
JUSTINE	9
Primera part	13
Segona part	90
Tercera part	144
Quarta part	217
<i>Notes de feina</i>	239
BALTHAZAR	247
Primera part	251
Segona part	344
Tercera part	414
Quarta part	451
<i>Dades rellevants</i>	474
<i>Usos habituals de l'Scobie</i>	477
<i>Notes de feina</i>	478
MOUNTOLIVE	479
CLEA	809
<i>Notes de feina</i>	1087
<i>Unes quantes notes per a la Clea (d'en Pursewarden)</i>	1088
<i>Notes del text</i>	1091

PRIMERA PART

Avui torna a haver-hi mar alta a causa d'unes ràfegues de vent estremidores. Un pot notar el despuntar primaveral en ple hivern. Un cel de nacre pur ardent fins a migdia, grills en llocs arrecerats, i ara el vent que despulla els grans plàtans, que regira els grans plàtans...

M'he escapat en aquesta illa amb uns quants llibres i la nena, la filla de la Melissa. No sé per què faig servir el verb «escapar». Els vilatans diuen de broma que només un malalt triaria per refer-se un lloc tan remot com aquest. Molt bé, doncs, posem que hi he vingut a guarir-me, si voleu dir-ho així...

A la nit, quan el vent brama i la nena dorm tranquil·lament en el seu bressol de fusta al costat de la llar de foc remorosa, encenc un llum i passejo amunt i avall pensant en els meus amics, en la Justine i en Nessim, en la Melissa i en Balthazar. Retorno, baula rere baula, tot al llarg de la cadena de ferro de la memòria, a la ciutat on vam viure tan poc temps tots plegats: la ciutat que ens va utilitzar com si fóssim la seva flora, i ens va precipitar en conflictes que eren seus i que nosaltres, erròniament, creïem nostres: estimada Alexandria!

M'ha calgut allunyar-me'n molt per entendre-ho tot! Instal·lat en aquest promontori desolat, arrencat cada nit de les tenebres per l'estel Arctur, lluny de la polseguera humida, plena de calç, d'aquelles tardes d'estiu, veig a la fi que cap de nosaltres no pot ser pròpiament jutjat pel que va succeir en el passat. És la ciutat, que hauria de ser jutjada, tot i que nosaltres, les seves criatures, bé n'hàgim de pagar el preu.

En primer lloc, què és aquesta ciutat nostra? Què resumeix, el mot «Alexandria»? Amb un cop d'ull veig un miler de carrers plens de pols fent remolins. Avui pertanyen a les mosques i als captaires i a tots els qui en gaudeixen l'existència, a mig camí entre les unes i els altres.

Cinc races, cinc llengües, una dotzena de religions, cinc flotes giravoltant pels reflexos greixosos enllà del moll. Però hi ha més de cinc sexes, i únicament el grec demòtic sembla capaç de distingir-los. La teca sexual a l'abast de la mà desconcerta per la seva varietat i la seva profusió. No ho confondràs mai amb un indret feliç. Els amants simbòlics del lliure món hel·lènic hi són reemplaçats per una cosa diferent, una cosa subtilment andrògina girada cap a ella mateixa. L'Orient no pot gaudir de la dolça anarquia del cos, perquè ja ha deixat enrere aquest concepte. Recordo que una vegada en Nessim va dir —penso que es tractava d'una cita— que Alexandria era la gran premsadora de l'amor; només se'n salvaven els malalts, els solitaris, els profetes, és a dir, tothom ferit profundament en el seu sexe.

Notes per a un paisatge... Llargues seqüències de trempa. Llum filtrada per l'essència dels llimoners. Un aire ple de pols de maó, una pols de maó dolça i l'olor dels paviments ardents refredats amb aigua. Núvols flonjos i lleugers arran de terra que només porten pluja de tant en tant. Sobre aquest fons de pols vermella, un humit carmesí, un verd de pols i un malva com de guix. A l'estiu, la humitat de la mar envernissa lleugerament l'aire. Tot reposa sota una capa de viscositat.

A la tardor, en canvi, l'aire és sec i palpitant, carregat d'una electricitat estàtica que inflama la pell sota els vestits lleugers. La carn es desperta. Intenta escapar dels barrots de la seva presó. Una puta borratxa camina de nit per un carreró estret tot semblant retalls de cançó com si fossin pètals. ¿Va ser així que Marc Antoni va sentir els paralizzadors acords que el van persuadir de donar-se per sempre a la ciutat que estimava?

Els cossos taciturns dels joves comencen la cacera d'una nuesa còmplice, i en aquests petits cafès on en Balthazar acudia tan sovint amb el vell poeta de la ciutat,* els nois jugaven nerviosament al backgammon sota els llums de petroli: pertorbats pel vent sec del desert —tan poc romàntic, tan malfiat—, es belluguen inquiets i es tomben a mirar els forasters. Intenten respirar, i en cada petó estiuenc reconeixen el gust de la calç viva...

He hagut de venir aquí per tal de reconstruir del tot aquesta ciutat en el meu cap, malenconioses províncies que el vell** veia plenes de «les ruïnes negres» de la seva vida. Grinyol dels tramvies tremolant en les venes de metall mentre penetren en el *meidan* color de rovell de Mazarita. Or, fòsfor, magnesi, paper. Ens hi trobàvem sovint. A l'estiu hi havia una paradeta amb tallades de síndria i els gelats de colors vius que a ella li agradava de menjar. Naturalment, sempre arribava uns quants minuts tard: potser tot just després d'oferir un servei sexual en una cambra ombrívola, cosa que intentava treure'm del cap. Però era tan fresc, tan jove, el pètal obert de la seva boca, fent-me pressió als llavis com un estiu assedegat. L'home que acabava de deixar potser li omplia encara la memòria; potser encara s'estava espolsant el pollen dels seus petons. La Melissa! Això tenia molt poca importància quan sentia el pes lleuger d'aquesta criatura mentre se'm repenjava al braç i somreia amb la candorosa ingenuïtat dels que ja no tenen secrets. Era agradable de trobar-se allí, maldestres i una mica tímids, panteixants, perquè tots dos sabíem què volíem l'un de l'altre. Els missatges no s'aturaven a la consciència i travessaven directament els llavis carnosos, els ulls, els gelats, la parada de colors vius. Ens estàvem allí, gens seriosos, agafats pel dit petit tot bevent, en la profunditat de la tarda amb olor de càmbora, una part de la ciutat...

* Kavafis.

** El mateix Kavafis.

Aquest vespre he donat un cop d'ull als meus papers. N'hi ha que han servit per encendre el foc; d'altres, els ha fets malbé la nena. Aquesta mena de censura em plau perquè mostra la indiferència del món natural per les construccions de l'art, una indiferència que començo a compartir. Al capdavant, ¿de què li serviria, a la Melissa, una bella metàfora quan jeu soterrada com qualsevol mòmia en la sorra tèbia i superficial de l'estuari a les fosques?

Però aquests papers que conservo amb tant de compte són els tres volums on la Justine escrivia el seu diari i també les pàgines que narren la bogeria d'en Nessim. En Nessim se'n va adonar quan me n'anava i va assentir tot dient:

—Emporta-t'ho i llegeix-ho. S'hi parla força de nosaltres. T'ajudarà a conservar el record de la Justine sense dolor, com ho he hagut de fer jo.

Això va ser al palau d'estiu, després de la mort de la Melissa, quan encara creia que la Justine tornaria amb ell. Penso sovint, i sempre amb una mica de por, en l'amor d'en Nessim per la Justine. Què podia ser més comprensiu, amb un fonament més segur? Tenia el seu dolor amb una mena d'èxtasi, aquesta alegre ferida que sembla més natural de trobar en els sants que no pas en els simples amants. Una mica d'humor, però, l'hauria pogut salvar d'un patiment tan horrible i absolut. És molt fàcil de criticar. Ho sé. Ho sé.

En la gran calma d'aquests vespres d'estiu hi ha un rellotge: la mar. La seva empenta, tènue, es prolonga en la ment. N'és la fuga sobre la qual es fa aquest escrit. Cadències buides d'aigua de mar llepant-se les ferides, emmurriades en les boques del delta, bullint per aquestes platges desertes —buides, sempre buides sota les gavines: gargots blancs sobre fons gris, mastegats pels núvols—. Si per atzar hi trobem unes veles, moren abans que la terra no les cobreixi d'ombra, naufraguen contra les roques de les illes, erosionades pel clima, atrapades per la boca blava de l'aigua... desapareixen!

Tret de la vella pagesa arrugada que ve cada dia del poble amb la mula per netejar la casa, la nena i jo vivim tots sols. És activa i feliç enmig d'un ambient estrany. Encara no li he posat nom. Sens dubte li diré Justine. Com podria ser, si no?

Pel que fa a mi, no soc feliç ni infeliç; visc en suspens, com un cabell o una ploma en les nebuloses barreges de la memòria. He parlat de la inutilitat de l'art, però no m'he sincerat sobre les seves consolacions. La distracció d'una feina així, feta amb el cervell i el cor, prové d'això, que només aquí, en els silencis del pintor o de l'escriptor, pot recrear-se la realitat, elaborar-se de nou i ordenar-se de manera que mostri la seva veritable significació. Els nostres actes quotidians són simplement, de fet, l'arpillera que amaga el vestit daurat, l'autèntica trama. És en l'exercici del seu art que l'artista troba el feliç compromís amb tot allò que l'ha ferit o derrotat en la seva vida quotidiana; se serveix de la imaginació no pas per escapar-se del destí com fa l'home ordinari, sinó per complir-lo en tot el seu autèntic potencial. Altrament, per què ens hauríem de ferir els uns als altres? No, l'absolució que persegueixo, i que potser em serà donada, no és la que trobaré en els ulls brillants i amigables de la Melissa, ni en l'esguard ombrívol i les celles arrufades de la Justine. Ara tots hem triat camins diferents; però, a causa d'això, el primer gran estrip de la meva maduresa, sento que els límits del meu art i de la meva vida s'aprofundeixen sense mesura gràcies al seu record. Pel pensament els assoleixo de nou; com si només aquí, en aquesta taula de fusta, davant la mar, sota les oliveres, els pogués enriquir com es mereixen. De manera que el sabor d'aquestes pàgines s'haurà obtingut una mica a partir dels seus subjectes vivents, la seva respiració, la seva veu, la seva pell, barrejats en els teixits elàstics de la memòria humana. Vull que visquin de nou fins al punt en què el dolor es converteix en art... Potser es tracta d'un intent inútil, no ho sé. Però ho he de provar.

Avui la nena i jo hem acabat de bastir la pedra angular de la casa tot xerrant tranquil·lament mentre treballàvem. Li parlo com em parlaria a mi mateix si fos tot sol; em contesta amb un llenguatge heroic que s'ha inventat. Hi hem enterrat els anells que en Cohen va

comprar per a la Melissa, com és costum en aquesta illa. Això durà bona sort als habitants de la casa.

Quan vaig conèixer la Justine, jo gairebé era un home feliç. Se m'havia obert sobtadament una porta a la intimitat amb la Melissa —una intimitat meravellosa perquè era inesperada i totalment immerescuda—. Com tots els egoistes, no puc suportar viure sol; i, realment, el darrer any d'estar sense parella m'havia fastiguejat. La meva poca traça per a les qüestions casolanes, la meva incapacitat per sortir-me'n amb la roba, el menjar i els diners, m'havien dut a la desesperació. També em mortificaven aquelles habitacions envaïdes de cuques on vivia amb Hamid el Borni, el meu criat berber.

La Melissa havia penetrat les meves fràgils defenses no pas per cap de les qualitats a les quals ens solem referir quan parlem d'una enamorada —encant, bellesa excepcional, intel·ligència—, no, sinó per la força d'allò que només puc qualificar de la seva caritat, en el sentit grec del mot. Solia observar-la, pàl·lida, més aviat prima, vestida amb un atrotinat abric de pell de foca, passejant el gosset pels carrers hivernals. Les seves mans de tísica amb tot de venes blaves, etc. Les seves celles dibuixades artificialment, la corba de les quals, cap amunt, li remarcava l'expressió descarada dels ulls cànids. La vaig observar cada dia durant mesos i mesos, però la seva bellesa taciturna d'anilina no despertava cap resposta en mi. Dia rere dia me la trobava quan m'adreçava al cafè Al Aktar, on en Balthazar m'esperava amb el seu barret negre per «instruir-me». No podia ni somiar-ho, que mai pogués esdevenir el seu amant.

Sabia que temps enrere havia estat model a l'Atelier —una feina gens envejable— i que ara era ballarina; també sabia que era l'amant d'un comerciant en pells ja vell, un individu groller i vulgar de la ciutat. Prenc aquestes notes simplement per registrar una part de la meva vida que se m'ha endut la mar. Melissa! Melissa!

Me'n vaig enrere en el temps, quan per a nosaltres quatre el món conegut tot just si existia; els dies esdevenien simples espais entre somnis, espais entre els replans esmunyedissos del temps, de les decisions, dels intents de fugir dels tòpics... Una marea d'assumptes insignificants que avançaven capcinejant pel nivell mort de les coses, sense menar a cap consecució, sense dur-nos enlloc, sense exigir-nos res que no fos una impossibilitat: la de ser nosaltres mateixos. La Justine deia que ens havíem deixat empresonar en la projecció d'una voluntat massa poderosa i massa deliberada perquè fos humana: el camp d'atracció que Alexandria obrava en tots aquells que havia escollit com a símbols...

Les sis en punt. El fregadís de peus de les siluetes blanques procedents de l'estació. Les botigues omplint-se i buidant-se com pulmons al carrer de les Soeurs. Els pàl·lids raigs de sol ponent taquen les llargues corbes de l'Esplanade, i els coloms enlluernats, com trossos de paper estripat, s'enfilen als minarets per entomar a les ales els darrers raigs de llum minvant. Dringadissa de plata en els taulells dels canvistes. L'enreixat de ferro, a l'exterior del banc, encara massa calent per tocar-lo. El clip-clap sorollós dels cotxes de cavalls s'enduu els funcionaris que porten testos de flors vermells cap als cafès del passeig marítim. Enmig de l'hora més difícil d'aguantar, des del meu balcó, la sorprenç amb un cop d'ull inesperat mentre s'encamina sense pressa cap a la ciutat calçada amb unes sandàlies blanques, encara mig adormida. La Justine! La ciutat va sortint de la seva closca com una tortuga vella i fa un cop d'ull a l'exterior. Per un moment, abandona els esparracats penjolls de la seva carn mentre des d'algun carreró amagat prop de l'escorxador, per damunt dels bels i dels crits del bestiar, s'aixeca el to nasal d'una cançó d'amor de Damasc; quarts de to aguts, com un sinus reduït a pols.

Aleshores tot d'homes cansats obren els porticons dels balcons i fan una passa, parpellejant, cap a la pàl·lida llum ardent; flors llanguides de capvespres passats amb angoixa, barrejades amb els llits fastigosos, embenades pels somnis. M'he convertit en un d'aquests

pobres empleats de la consciència, un ciutadà d'Alexandria. La Justine em passa sota la finestra, somrient com si estigués particularment satisfeta, tot ventant-se suaument les galtes amb un petit ventall de joncs. Un somris que probablement no tornaré a veure mai més, perquè només riu entre la gent, mostrant les seves magnífiques dents blanques. Però aquest somriure trist i alhora fugisser vessa d'una qualitat que un no pensa que posseeixi: el poder de l'entremaliadura. Més aviat diríeu que té un caràcter molt més tràgic i li manca el sentit de l'humor normal i corrent. Només el record obstinat d'aquest somris va fer-me dubtar els dies que haurien de venir.

Havia vist passar la Justine en moltes ocasions i, no cal dir-ho, ja la coneixia bé de vista molt de temps abans de trobar-nos: la nostra ciutat no permet l'anonimat a ningú que ingressi més de dues-centes lliures anuals. La veig asseguda a tocar de mar, sola, llegint un diari i menjant-se una poma; o al vestíbul de l'Hotel Cecil, entre les palmeres polsegoses, vestida amb una mena de capa amb llàgrimes de plata i portant una pell magnífica caiguda cap a l'esquena, agafada per la cadeneta pel seu llarg dit índex, tal com les pageses solen dur l'abric. En Nessim s'ha aturat a la porta de la sala de ball, inundada de llum i de música. L'ha perduda. Sota les palmeres, en una raconada fonda, seuen dos vells que juguen a escacs. La Justine s'ha aturat a mirar-los. No hi entén gens, però l'aura de concentració i d'immobilitat que embolcalla la raconada la fascina. S'està una llarga estona entre els jugadors sords i el món de la música, incapaç de decidir en quin dels dos submergir-se. A la fi, en Nessim, tranquil, se li acosta i l'agafa pel braç. Es queden un instant en aquesta posició, la noia mirant els jugadors i ell mirant la noia. Després la Justine se'n va, lleugera, circumspecta, amb un lleu sospir, cap al món il·luminat de la música.

I també en d'altres circumstàncies, sens dubte menys respectables per a ella o per a la resta de nosaltres: que afectuoses i que dòcilment femenines poden ser les dones més masculines i enginyoses! La Justine no podia evitar de recordar-me la raça de reines terribles

que deixen surar darrere seu l'olor d'amoníac dels seus amors inces-
tuosos, que planen com un núvol sobre el subconscient d'Alexan-
dria. Les gates gegants devoradores d'homes com Arsínoe eren les
seves veritables germanes. I, tot i amb això, darrere els actes de la
Justine hi ha alguna cosa més, sorgida d'una tardana filosofia tràgi-
ca en què la moral s'ha de sospesar en la balança contra la persona-
litat malèvola. Era víctima de veritables dubtes heroics. A despit de
tot, m'és possible de veure una relació directa entre la imatge de la
Justine abocada sobre la palangana bruta amb el fetus dintre i la de
la pobra Sofia de Valentí, que va morir per un amor tan perfecte
com equivoccat.

És l'època en què comparteixo un piset del carrer Nebi Daniel amb
George-Gaston Pombal, un funcionari subaltern del consolat. És
una figura rara entre els diplomàtics, ja que sembla posseir una co-
lumna vertebral de debò. Per a ell, la tediosa rutina del protocol i de
les festes, com un malson surrealista, posseeix un encant exòtic. Ob-
serva la diplomàcia amb els ulls d'un Duaner Rousseau. S'hi lliura,
però no permet mai que el joc se li empassi la intel·ligència. Suposo
que el secret del seu èxit rau en la seva extraordinària mandra, que
gairebé voreja el sobrenatural.

Seu a la seva taula del Consolat General, plena d'un confeti per-
petu de petits fulls de notes amb els noms dels seus col·legues. És
mandrós com una mala cosa, un individu vast i lent lliurat a les
migdiades llargues i a Crébillon fill. Els mocadors li fan una olor
terrible d'Eau de Portugal. Les dones són el seu tema de conversa
predilecte i en deu parlar des de l'experiència, perquè la successió de
visitants que passen per l'apartamentet és incessant, i rarament es
veu dues vegades la mateixa cara. «Per a un francès, aquí l'amor
és interessant. Les dones actuen abans de reflexionar. Quan hi ha un
moment de dubte, de remordiments, tot està prou avançat i ningú
no té l'energia de recular. Li falta una mica de *finesse*, a aquesta ani-
malitat, però no me'n queixo. L'amor m'ha fet malbé el cap i el cor;
vull que em deixin tranquil; sobretot no vull saber res, *mon cher*,

d'aquesta mania judeocopta per la dissecció, per analitzar-ho tot. Desitjo tornar a la meva granja de Normandia amb el cor sencer.»

Durant llargs períodes, a l'hivern, té permisos i no hi és. Llavors dispo a voluntat del petit apartament humit, on em passo bona part de les nits corregint quaderns escolars, amb l'única companyia dels roncs d'en Hamid. Durant aquest darrer any m'he trobat com en un cul-de-sac. No tinc prou força de voluntat per fer res amb la meva vida, per millorar la meva situació treballant de valent, escrivint; fins i tot me'n falta per fer l'amor. No sé què m'ha passat. És la primera vegada que he experimentat de debò la manca de voluntat de sobreviure. De vegades, amb una mena d'indiferència fastiguejada, fullejo amb tristor les pàgines d'un manuscrit, les proves antigues d'una novel·la o d'un llibre de poemes; com algú que revisa un passaport caducat.

De tant en tant, quan en George no hi és, una de les seves nombroses amigues truca a la porta i queda atrapada en la meva xarxa, i l'incident només serveix per aguditzar el meu *taedium vitae* durant un quant temps. En George és generós i comprensiu en aquestes qüestions perquè, abans d'anar-se'n (i sabent que pobre soc), de vegades paga per endavant una de les sirianes de la Taverna del Golf i li ordena que alguna nit es presenti a l'apartament, *en disponibilité*, com diu ell. La seva obligació és animar-me, una tasca no gens envejable tenint en compte que superficialment res no indica que jo estigui desanimat. Les converses banals esdevenen una forma útil d'automatisme que persisteix fins molt després d'haver perdut la necessitat de parlar; si cal, fins i tot puc fer l'amor amb gust, ja que aquí no es dorm gaire bé. Però sense passió, sense atenció.

Algunes d'aquestes aventures amb pobres criatures extenuades, fetes per una necessitat física, són interessants, fins i tot entenedidores, però ja he perdut la voluntat de classificar-me les emocions; per tant, només existeixen per a mi com una mena d'imatges sense dimensions projectades en una pantalla. «Només poden fer-se tres coses amb una dona —va dir la Clea un dia—. Pots estimar-la, patir per ella o convertir-la en literatura.» Jo estava experimentant el fracàs en aquests dominis del sentiment.

Només ho registro perquè es vegi sobre quina matèria humana tan poc prometedora la Melissa s'havia decidit a treballar, a insuflar un alè de vida als meus narius. Li havia de ser difícil portar la doble càrrega de les seves pobres circumstàncies i de la seva malaltia. Era un acte real de coratge afegir la meua càrrega a la seva. Potser era fruit de la desesperació, perquè ella, com jo, també havia tocat fons. Tots dos érem companys de «fallida».

Durant setmanes senceres, el seu amant, el vell comerciant de pells, em va seguir pels carrers amb una pistola ficada a la butxaca de l'abric. Va ser un consol saber per una amiga de la Melissa que l'arma no estava carregada, però, tot i amb això, era prou inquietant constituir l'obsessió d'un vell. Mentalment, ens devem haver disparat a totes les cantonades de la ciutat. Per la meua banda, se'm feia insuportable mirar aquella carassa inflada i marcada per la verola, amb aquell grapat saturní d'arrugues turmentades que la travessava, com tampoc no podia tolerar la idea de les fastigoses intimitats viscudes amb ella: aquelles manetes rodanxones i suades cobertes de pèls tan negres i espessos com els d'un porc espí. Això va durar força temps, i aleshores, uns quants mesos més tard, un extraordinari sentiment de familiaritat va semblar créixer entre nosaltres. Ens saludàvem amb el cap tot somrient sempre que ens trobàvem. Un dia que vaig coincidir-hi en un bar, vaig estar-me gairebé una hora al seu costat; tots dos teníem ganes d'adreçar-nos la paraula, però ni l'un ni l'altre no vam gosar començar. No hi havia cap altre tema comú de conversa que no fos la Melissa. Mentre me n'anava, vaig sorprendre'l mirant-me de reüll en un dels llargs miralls; capcot, tenia la vista fixa en el seu got. Alguna cosa en la seva actitud em va afectar —l'aspecte desmanegat d'una foca domesticada que intenta sortir-se'n amb emocions humanes—, i per primer cop vaig adonar-me que probablement estimava la Melissa tant com jo. Em va fer llàstima la seva lletjor, la buida i dolorosa incomprensió amb la qual afrontava emocions tan noves per a ell com la gelosia, la privació d'una amant estimada.

Posteriorment, quan van girar-li les butxaques del revés, entre la barreja de cosetes que hi duia vaig veure un flasconet de perfum

buit de la marca barata usada per la Melissa; i vaig endur-me'l al pis, on va estar-se uns quants mesos sobre la xemeneia, fins que en Hamid va llençar-lo a les escombraries un dia de neteja primaveral. A ella, mai no n'hi vaig dir res, però sovint, de nits, quan estava sol mentre la Melissa ballava o es veia necessitada de dormir amb els seus admiradors, observava el flasconet i reflexionava, tristament i apassionadament, sobre l'amor d'aquell vell horrible i el comparava amb el meu; i també tastava, per delegació, la desesperació que fa que ens arrapem a qualsevol petit objecte rebutjat que encara està impregnat amb el record de la traïció.

Vaig trobar la Melissa, arrossegada com un ocell mig ofegat en direcció al depriment litoral d'Alexandria, amb el sexe esquinçat...

Carrers que procedeixen dels molls amb l'atapeïment de cases llardoses i podrides, que s'ensorren, bafarejant les unes a les boques de les altres. Balcons amb persianes plens de rates i velles amb cabells plens de sang pels polls. Pareds escrostonades i inclinades cap a l'est i cap a l'oest del seu veritable centre de gravetat, com si fossin borratxes. La cinta negra de les mosques que fins i tot s'adhereix als llavis i als ulls de les criatures, les humides perletes de les mosques d'estiu pertot arreu; el pes dels seus cadàvers acaba desenganxant els vells atrapamosques que pengen de les portes violetes dels cafès i les barraquetes. La ferum de suor dels berbers, com la d'algunes estores d'escala en descomposició. I després, els sorolls del carrer: crits i dringadissa dels aiguaders, que es fan anunciar tot repicant els seus tassons metàl·lics, els xiscles inesperats que de tant en tant s'alcen per damunt de l'enrenou, com els d'un animaló delicadament endreçat que algú esbudella de sobte. Nafres com bassals, la incubació de la misèria humana és d'unes proporcions horroroses, i tots els sentiments que un pugui tenir vessen de fàstic i terror.

Tant de bo pogués imitar la seguretat confiada amb què la Justine caminava pels carrers que porten al cafè on jo l'esperava: El Bab. L'entrada, al costat de l'arc escrostonat on sèiem i parlàvem innocentment; la nostra conversa, però, ja estava impregnada de so-

brentesos que preniem pels afortunats presagis d'una simple amistat. En aquella terra de fang fosc, tot sentint pujar una ràpida frescor que es perdia en les tenebres, només estàvem posseïts pel desig de comunicar-nos idees i experiències que sobrepassaven l'abast del pensament normal de les converses de la gent corrent. Ella em parlava com un home i jo li parlava com a un home. Només puc recordar-ne el pes i el caràcter, d'aquestes converses, no la substància. Repenjat sobre un colze oblidat, tot bevent aquell *arak* barat i somrient-li, inhalava el càlid perfum estiuec del seu vestit i de la seva pell; un perfum que, no sé per què, es deia *Jamais de la Vie*.

Aquests moments són els que posseeix l'escriptor, no pas l'amant, i perviuen per sempre. Un pot tornar-hi un cop i un altre en la memòria, o usar-los com a base sòlida per bastir la part de la vida que considera com a pròpia. Un pot corrompre'ls amb paraules, però no pot destruir-ne l'encís. En aquest mateix context, en recupero un altre moment, tot jaient al costat d'una dona que dorm en una habitació barata de prop de la mesquita. En aquesta alba de principis de primavera, amb la seva intensa rosada, retallada en el silenci que submergeix tota una ciutat abans que els ocells es despertin, sento la veu monòtona del muetzì cec de la mesquita tot recitant l'*Ebed*, una veu flotant com un cabell en l'aire fresc de les palmeres que ve de les altures d'Alexandria. «Lloo la perfecció de Déu, sempitern.» (Ho repeteix tres cops, cada cop més lent, en un registre molt suau.) «La perfecció de Déu, el Desitjat, l'Existent, l'Únic, el Suprem: la perfecció de Déu, l'Un, l'Únic: la perfecció d'Aquell que no va prendre mai parella masculina o femenina, no hi ha ningú com Ell, i ningú no el desobeeix, ni ningú n'és delegat, ni té iguals, ni descendents. Que la seva perfecció sigui celebrada.»

La gran pregària s'obre camí en la meua consciència adormida com una serp, un cabdell rere l'altre cabdell lluminós de paraules, la veu del muetzì s'enfonsa en registres cada cop més greus, fins que tot el matí sembla atapeït pels seus meravellosos poders sanadors, les intimitats d'una gràcia immerescuda que impregna l'habitació

on jeu la Melissa, que respira tan lleugerament com una gavina, estremida per les esplendors oceàniques d'un llenguatge que no hauria de conèixer mai.

Qui pot pretendre que la Justine no tenia un costat idiota? El culte pel plaer, per les petites vanitats, la preocupació per obtenir una bona opinió dels seus inferiors, l'arrogància. Quan li venia de gust podia ser esgotadorament exigent. Sí. Sí. Però totes aquestes males herbes les reguen els diners. Només diré que en moltes coses pensava com un home, i en els seus actes li agradava gaudir d'una part de la lliure independència vertical de la manera de fer masculina. La nostra intimitat era d'una mena d'ordre mental estrany. Ben aviat vaig adonar-me que ella podia llegir-te els pensaments d'una manera exacta. Les idees se'ns acudien alhora. Recordo una vegada en què vaig notar que a la Justine li venia al cap un pensament que se m'acabava d'acudir a mi; en concret, que «aquesta intimitat no hauria d'anar més endavant perquè ja n'hem exhaurit totes les possibilitats en les nostres respectives imaginacions: i el que acabarem per descobrir, darrere els entreteixits i foscos colors de la sensualitat, serà una amistat tan profunda que esdevindrem avaladors l'un de l'altre per sempre més». Era, si ho preferiu, el flirteig de dues ments extenuades prematurament per l'experiència, que semblava molt més perillós que un amor basat en l'atracció sexual.

Sabent com s'estimava en Nessim, que jo també m'estimava molt, no podia contemplar sense terror aquest pensament. Jeu al meu costat, respirant lleugerament, contemplant el sostre guarnit de querubins amb els seus ullarros. Vaig dir:

—No acabarà en res, aquest afer amorós entre un mestre d'escola i una dona alexandrina de l'alta societat. Que amarg seria haver d'acabar amb un escàndol convencional que ens deixaria sols tot i estar junts i que et deixaria a tu la tasca de decidir com disposar de mi!

La Justine detestava sentir la veritat. Es va girar. Es va repenjar en un colze i, tot abaixant cap als meus ulls els seus, preocupats i magnífics, em va mirar durant un llarg moment.

—En aquesta qüestió, no podem triar —va dir amb aquella veu ronca que vaig arribar a estimar tant—. Parles com si es pogués fer-hi una tria. No som prou forts ni prou malvats per poder decidir. Tot això forma part d'un experiment dispostat per alguna altra cosa, potser per la ciutat, o per una altra part de nosaltres mateixos. Com ho puc saber?

La veig asseguda davant dels múltiples miralls de la seva modista mentre li prenen mides per a un vestit de pell de tauró i dient:

—Fixa-t'hi! Cinc imatges diferents del mateix individu. Ara, si escrivís, provaria de descriure així un personatge, amb un efecte multidimensional, una mena de visió prismàtica. Per què no podem mostrar més d'un perfil alhora?

Llavors es posava a badallar mentre encenia un cigarret; i asseguda al llit s'enllaçava les mans entorn dels turmells, tan fins, i es posava a recitar a poc a poc, irònicament, aquells versos meravellosos del vell poeta grec sobre un amor del passat llunyà. En anglès no serveixen de res. I sentint-la recitar, oferint amb tendresa cada síl·laba de la llengua grega, deliberadament irònica, em tornava l'estranya i equívoca força de la ciutat —el seu paisatge pla d'alluvió i els seus aires exhaustos— i comprenia que era de debò una filla d'Alexandria; és a dir, ni grega, ni siriana ni egípcia, sinó un híbrid, una frontissa.

I amb quin sentiment arribava al passatge en què el vell llença l'antiga carta d'amor que l'havia emocionat tant i exclama: «Surto tristament fora al balcó; que alguna cosa canviï aquests pensaments, encara que només sigui mirar una mica de bellugadissa de la ciutat que estimo, els seus carrers i les seves botigues!». Ella mateixa empenyia els finestrons, dreta en el balcó fosc, abocada a una ciutat de llums de colors: acollidora al vent de la nit que s'allarga des dels confins d'Àsia, oblidada del seu cos per un moment.

«Príncep» Nessim és una broma, és clar. Almenys per als botiguers i els *commerçants* vestits de negre que el miren passar silenciosament avall en direcció a la via Canòpica amb el gran Rolls platejat amb

tapaboques del color del narcís a les rodes. Per començar, era copte, no pas musulmà. A més, el sobrenom estava prou ben triat perquè en Nessim mostrava aquell distanciament, l'avarícia general en què es fonamentaven els instints decents dels alexandrins, fins i tot entre els rics. Els factors que li donaven una reputació d'excèntric no tenien, tanmateix, res de particularment remarcable als ulls dels que havien viscut fora del llevant mediterrani. Els diners tant li feien, només li eren bons per gastar-los. Això en primer lloc. En segon lloc, no posseïa cap *garçonnière* i semblava fidel del tot a la Justine, una situació del tot desconeguda. Pel que feia als diners, sent com era desendreçadament ric, li provocaven una mena de fastic i no en portava mai al damunt. Gastava a la manera dels àrabs, pagava als botiguers amb pagarés; els night-clubs i els restaurants li acceptaven els xecs signats. Tot i amb això, els deutes eren puntualment liquidats, i cada matí enviava el seu secretari Selim a seguir amb el cotxe el rastre de la ruta del dia anterior per tal d'abonar qualsevol deute acumulat durant la nit.

Aquesta actitud era considerada excèntrica, molt despòtica, pels habitants de la ciutat, la grolleria, la ignorància i les baixes preocupacions materials dels quals els feien impossible saber què era tenir estil en el sentit europeu del mot. Però en Nessim ja havia nascut així, no es tractava merament d'un assumpte d'educació. En aquell petit món d'estudiades i carnals voluntats de fer diners no hi havia cap punt d'inserció per a un esperit essencialment amable i contemplatiu. Era l'home menys autoritari de tots, però el que feia no podia deixar de comentar-se perquè duia l'empremta forta de la seva personalitat. La gent tendia a atribuir les seves maneres a una educació estrangera, però en realitat Alemanya i Anglaterra hi havien fet ben poc, més aviat l'havien confós i descentrat a l'hora d'adaptar-se a la vida de la ciutat. Una li havia inculcat un polsim d'especulació metafísica en el que era una ment naturalment mediterrània, mentre que Oxford havia intentat fer-ne un pedant, d'ell, però només se n'havia sortit a l'hora de desenvolupar les seves tendències filosòfiques fins al punt que era incapaç de practicar l'art que més s'estimava: la pintura. Hi pensava i patia moltíssim,

però li faltava la resolució, la gosadia, el primer requisit d'algú que s'hi vol dedicar.

En Nessim anava en sentit contrari a la ciutat, però com que la seva enorme fortuna el duia diàriament a relacionar-se amb els homes de negocis del lloc, de seguida es plegaven a tractar-lo amb una indulgència divertida, amb una condescendència com la que adoptem amb algú una mica curt d'esperit. Si entraves al seu despatx —aquell sarcòfag d'acer tubular i vidres il·luminats—, te'l trobaves assegut com un orfe a la gran taula (plena de campanes, politges i llums) tot menjant pa integral amb mantega i llegint Vasari mentre signava amb aire absent unes quantes cartes o comprovants. Aixecava la vista cap a tu amb la seva cara pàl·lida color d'ametlla i l'expressió tancada, absent, gairebé suplicant. I, malgrat tot, per alguna banda d'aquesta afabilitat, s'amagava un cable d'acer. Per això el seu personal se sorprenia contínuament de veure que, absent com semblava, no se li escapava cap detall relacionat amb els seus negocis; i si feia una transacció, difícilment la duia a terme amb un judici que no fos ben segur. Era una mena d'oracle per als seus empleats; i a més a més, deien amb un sospir i arronsant les espatlles, semblava com si ell no hi donés importància! I no donar importància als guanys era una cosa que Alexandria qualificava de bogeria.

Els coneixia de vista des de molts mesos abans que, de fet, ens trobéssim. Tal com coneixia gairebé tothom a la ciutat. De vista i de reputació: per la seva emfàtica, autoritària i del tot poc convencional manera de viure, s'havien guanyat una certa notorietat entre els nostres provincians concitadans. La reputació de la Justine li atribuïa un munt d'amants, i en Nessim era considerat una mena de *mari complaisant*. Vaig veure'ls ballar unes quantes vegades, ell, tot esvelt, amb una cintura de formes femenines i unes mans llargues, boniques i arquejades; la Justine, amb el seu cap adorable, i el bisellat profund del seu nas àrab i aquells ulls translúcids, engrandits per la belladona. Observava el seu entorn com una pantera mig domesticada.

Aleshores, un cop em van persuadir perquè fes una conferència sobre el poeta natiu de la ciutat a l'Atelier des Beaux Arts, una mena

de club on els afeccionats a les arts amb talent es podien reunir, llogar estudis i coses així. Vaig acceptar perquè significava guanyar uns quants diners per al nou abric de la Melissa, i la tardor ja estava arribant. Tanmateix, va resultar-me dolorós, sentia el vell al meu voltant, impregnant, com si diguéssim, els foscos carrerons prop de la sala de la conferència amb l'olor d'aquells versos destil·lats a partir dels amors miserables i alhora enriquidors que havia experimentat; amors potser comprats amb diners, que duraven pocs moments, però encara vius per sempre en els seus versos: tan deliberadament i tan tendrament havia capturat el moment fugisser fins a elaborar-ne, com un llamp, tots els matisos de color. Que impertinent voler conferenciar sobre algú irònic, que tan naturalment i amb tanta finor instintiva havia tractat la qüestió dels carrers i els bordells d'Alexandria! I, encara pitjor, parlar-ne no pas davant d'un públic de propietaris de merceries i de dependents —els seus immortals—, sinó a un digne petit cercle de dames de la societat per a les quals la cultura que ell representava era una mena de banc de sang: hi acudien com qui es fa fer una transfusió. De fet, més d'una s'havia privat d'una vetllada de partides de bridge per anar-hi, tot i saber que, en comptes de ser dutes a les altures, més aviat es quedarien estupefactes.

Només em recordo dient que la seva cara m'havia fascinat, aquella horrorosa, trista, amable cara de l'última fotografia. Quan el corrent d'esposes dels bons burgesos van desaparèixer escales de pedra avall en direcció als carrers humits on les esperaven els seus cotxes amb els fars encesos, vaig adonar-me, quan sortia de la sala encara impregnada dels seus perfums, que havien deixat enrere una solitària estudiant de les passions i de l'art. Seia amb un posat pensarós al fons de la sala, amb les cames encreuades a la manera masculina, fumant un cigarret. No em mirava a mi, sinó, una mica ordinàriament, el terra sota els peus. Va afalagar-me pensar que potser una persona havia apreciat les meves dificultats. Vaig recollir la cartera de mà, humida, i el meu vell impermeable i vaig fer cap avall, cap als carrers escombrats per un plugim penetrant que portava el vent marí. Vaig anar-me'n cap a casa, on la Melissa ja devia estar desper-

ta i potser ja tenia a punt el sopar, parat a la nostra taula coberta amb estovalles de papers de diari, després d'haver enviat en Hamid a cal forner a buscar el rostit, ja que nosaltres no en teníem, de forn.

Al carrer feia fred i vaig travessar per davant de les botigues il·luminades del carrer Fuad. A l'aparador d'una botiga de queviures vaig veure una llauneta d'olives que es deien Orvieto. Colpit per un sobtat desig de trobar-me en el cantó correcte del Mediterrani, vaig entrar a la botiga i me la vaig comprar. Me la vaig fer obrir, assegut a una taula de marbre sota una claror espantosa, vaig començar a menjar-me Itàlia, la seva carn fosca, la seva terra modelada per les mans de l'home, les seves vinyes delicades. Vaig sentir que la Melissa mai no podria entendre-ho. Hauria de fer veure que havia perdut els diners.

D'entrada no vaig veure el cotxarro que havia deixat al carrer amb el motor engegat. Vaig veure-la entrar a la botiga tota decidida, amb determini i brusquedat, amb l'aire d'autoritat que les lesbianes o les dones amb diners assumeixen amb algú que és clarament indigent:

—Què volia dir amb el seu comentari sobre la natura antinòmica de la ironia?

Va deixar anar això o alguna altra sortida com aquesta que ja no puc recordar.

Incapaç de sortir del meu somieig italià, vaig aixecar el cap amb expressió de fastig i vaig veure-la inclinada cap a mi des dels tres miralls situats a tres parets de la sala, la cara fosca i colpidora, plena d'una reserva torbadora i arrogant. No cal dir que jo havia oblidat tot el que havia expressat sobre la ironia o qualsevol altra cosa, i així mateix vaig dir-l'hi amb una indiferència que no va ser pas fingida. Va deixar anar un petit sospir, com un alleujament natural, i, tot seient davant meu, va encendre's un *caporal* francès i, després d'unes quantes inspiracions curtes, va exhalar tot de raigs fins de fum blau que van anar enfilant-se cap a la llum crua. Va mirar-me d'una manera una mica desequilibrada, una mirada franca i decidida que em va cohibir; com si intentés decidir quin ús podia fer de la meva persona.

—M'ha agradat —va dir— la citació que ha fet de les seves línies sobre la ciutat. Parla un bon grec. Estic segura que és escriptor.

—No ho dubti.

No ser reconegut sempre fereix. Semblava que no valia la pena continuar per aquell camí. Sempre he detestat les converses sobre literatura. Vaig oferir-li una oliva, que es va menjar amb ganes, tot escopint-ne el pinyol a la mà enguantada, com un gat, i allí se'l va guardar amb aire absent mentre em deia:

—Voldria portar-lo amb en Nessim, el meu marit. Vol venir?

Va aparèixer un policia per la porta, preocupat òbviament pel cotxe abandonat. Va ser la primera vegada que vaig veure la casassa d'en Nessim, amb les seves estàtues i palmeres, els seus Courbets i els seus Bonnards, i tota la resta. Tot plegat era alhora bonic i horrible. La Justine va afanyar-se amunt per les grans escales, aturant-se només per traspasar el pinyol d'oliva de la butxaca de l'abric al gerro xinès, mentre cridava en Nessim. Va anar de cambra en cambra, trencant els silencis. A la fi va respondre'ns des del gran estudi de les golfes, i aleshores, afanyant-se cap a ell com un gosset, em va llançar metafòricament als seus peus abans de fer-se enrere tot remenant la cua. La Justine havia triomfat sobre mi.

En Nessim estava llegint assegut dalt de tot d'una escala; va baixar lentament cap a nosaltres, mirant-nos fixament, primer l'una, després l'altre. La seva timidesa li impedia assumir la meua manera descurada de vestir, els meus cabells molls i la llauna d'olives que encara duia. Per la meua banda, jo no podia oferir-li cap explicació sobre la meua presència ja que ni jo mateix no sabia per què m'hi havien dut.

Em va fer llàstima i vaig oferir-li una oliva. Vam seure i ens vam acabar la llauna mentre la Justine se n'anava a proveir-se de beguda i, si ho recordo bé, parlàvem d'Orvieto, un lloc on cap de nosaltres no havia estat. Em causa un gran benestar recordar aquella primera trobada. Mai no havia estat tan a prop d'ells, tan a prop, vull dir, del seu matrimoni. En aquell moment em vaig adonar que un matrimoni podia arribar a ser un magnífic animal bicèfal. Veient l'escalfor amical dels seus ulls, vaig entendre, tot recordant els rumors es-

candalosos que corrien sobre la Justine, que qualsevol cosa que hagués fet, l'hauria feta d'alguna manera per a ell, per més dolenta i feridora que fos als ulls del món. L'amor de la Justine era com una pell on ell era cosit, com l'infant Hèracles; i els esforços d'ella per tenir èxit l'havien duta sempre cap a ell i no pas a allunyar-se'n. Sé que el món és incapaç de comprendre aquestes paradoxes. Però em semblava que en Nessim la coneixia i l'acceptava d'una manera impossible d'explicar a algú per a qui l'amor encara és indestriable de la possessió. Un cop, molt més tard, em va dir:

—Què hi podia fer? La Justine, en molts aspectes, era molt més forta que jo. Només podia superar-la en l'amor, era la meva manera. Li anava al davant, m'anticipava als seus errors, sempre hi era, en qualsevol moment que pogués caure, a punt per ajudar-la a aixecar-se i fer-li veure que allò no tenia importància. Al cap i a la fi, només comprometia una mínima part de mi: la meva reputació.

Això va ser molt més endavant: abans que un dissortat conjunt de desgràcies se'ns empassés, no ens coneixíem prou bé per parlar de manera tan franca. També el recordo dient, una vegada —això va ser a la casa d'estiu, prop de Burj Al Arab:

—Potser et desconcertarà que et digui que he pensat que la Justine té com una mena de grandesa. Hi ha formes de grandesa, saps?, que si no s'apliquen a l'art o a la religió, fan estralls en la vida ordinària. El seu do ha estat equivocadament aplicat a l'amor. És veritat que ha estat dolenta en molts aspectes, però tot són foteses. Ni tan sols jo puc dir que no hagi fet mal a ningú. Però els que ha ferit se n'han beneficiat. Ha fet sortir la gent de les seves closques velles. No es pot evitar que faci mal, i molts no entenen la mena de dolor que els infligeix. Jo, tampoc.

I, tot somrient de la seva forma tan personal, en què la dolçor es barrejava amb una amargor inexpressiva, anava repetint, en veu baixa, com un sospir, aquells mots: jo, tampoc.

Com hi encaixa, en Capodistria? Podries pensar que sembla més un follet que no pas un home. El cap triangular i pla d'una serp amb els

seus enormes lòbuls frontals; els cabells creixent-li endavant en «punta de vídua». Una llengua blanquinosa i bellugadissa, sempre ocupada humitejant-se els llavis prims. És un home inefablement ric i no ha de moure un dit per res. Seu tot el dia a la terrassa del Brokers' Club contemplant com passen les dones, amb l'ull inquiet d'algú que no para de barrejar una baralla de cartes llardoses. De tant en tant hi ha un gest, com un camaleó que llança la llengua de sobte, un senyal gairebé invisible per a qui no està al cas. Llavors una figura llisca des de la terrassa per seguir la dona que ell ha indicat. De vegades els seus agents, enmig del carrer, aturen sense cap problema i molesten tot de dones en nom seu, tot esmentant una quantitat de diners. A la nostra ciutat ningú no s'ofèn pel fet d'esmentar els diners. Hi ha noies que simplement se'n riuen. N'hi ha que hi consenten al moment. I mai no hi veus vexació, en el seu capteniment. Aquí la virtut no es fingeix. Ni el vici. Tots dos són naturals.

En Capodistria seu, remotament lluny de tot això, amb el seu immaculat vestit de pell de tauró, de la butxaca superior del qual penja un mocador de seda de colors. Les sabates, estretes, li resplendeixen. Els amics li diuen «Da Capo» a causa de la seva capacitat sexual, tan reputada com la seva fortuna o la seva lletjor. Està obscurament relacionat amb la Justine, que en diu:

—Em fa pena. Té el cor assecat i només li queden els cinc sentits, com peces trencades d'una copa de vi.

Tanmateix, una vida tan monòtona no sembla pas que el depri-meixi. La seva família és coneguda pel nombre de suïcidis, i la seva herència psicològica és ben infeliç, amb el seu historial de problemes mentals i malalties. Ell, impertorbable, es toca la templa amb el dit índex, tan llarg, i sol dir:

—Tots els meus avantpassats han estat malament del cap. Mon pare també. Va ser un gran faldiller. Quan ja era molt gran va fer-se fabricar una dona perfecta de goma, de mida natural. A l'hivern podia omplir-se amb aigua calenta. Era escandalosament bonica. Li deia Sabina, que era el nom de sa mare, i se l'emportava a tot arreu. Tenia passió per viatjar en transatlàntics; de fet, hi va viure els dos darrers anys de la seva vida, anava i venia contínuament de Nova

York. La Sabina posseïa un preciós fons d'armari. Era per veure-ho, tots dos entrant al menjador, mudats per sopar. Viatjava amb un ajudant que es deia Kelly. Agafaven la Sabina un per cada braç, com una borratxeta preciosa, guarnida amb els seus meravellosos vestits de nit, i se l'emportaven. El dia que va morir va dir a en Kelly: «Envia un telegrama a en Demetrius i li comuniqués que la Sabina ha mort aquesta nit entre els meus braços sense gens de patiment». Van enterrar-la amb ell a Nàpols. El seu riure és el més natural i sincer que mai hagi sentit.

Més endavant, quan havia gairebé embogit pels problemes i m'havia endeutat força amb en Capodistria, vaig trobar que no era un company tan escaient; i una nit que la Melissa seia mig pitofa en un tamboret al costat del foc, sostenia entre els seus dits llargs i reflexius el pagaré que li havia signat amb el simple mot «pagat» escrit de través amb tinta verda. Aquests records fan mal. La Melissa va dir:

—La Justine t'hauria pogut pagar el deute amb la seva immensa fortuna. Però no voldria veure com incrementa la seva influència sobre tu. A més, encara que ja no t'interesses per mi, voldria fer alguna cosa per tu. I seria el menor dels sacrificis. No pensava que et faria tant de mal que em fiqués al llit amb ell. No has fet el mateix per mi? Vull dir: que no vas demanar prestats diners a la Justine perquè em pogués fer mirar pels raigs X? Tot i que vas mentir, ho he sabut. Jo no podria mentir, no menteixo mai. O sigui que agafa'l i estripa'l, però no juguis més amb ell. —I, tot girant el cap, va fer el gest d'escopir dels àrabs.

De la vida externa d'en Nessim, d'aquelles immenses i avorrides recepcions, primerament dedicades als col·legues de negocis, però després dedicades a foscos fins polítics, no en vull pas escriure. Mentre travessava el gran vestíbul i pujava escales amunt cap a l'estudi, em solia aturar un moment a estudiar el gran escut de pell de damunt la llar de foc, al costat del plànol de distribució de la taula, on mirava qui s'havia col·locat a la dreta i a l'esquerra de la Justine.